

บทที่ 8

บรรณานุกรม

การตั้งหัวข้อทั่วไป (GENERIC HEADING)

แม้ผลงานจะใช้หลักฐานอ้างอิงมากมาย แต่น้อยมากที่บรรณานุกรมจะรวมหลักฐานทั้งหมด การตั้งหัวข้อที่ถูกต้องมากกว่าจึงควรเป็นหัวข้อตั้งตัวอย่าง บรรณานุกรมที่คัดเลือกแล้ว (SELECTED BIBLIOGRAPHY) ผลงานที่อ้างถึง (WORKS CITED) หรือหลักฐานที่ปรึกษา (SOURCES CONSULTED) ควรตั้งหัวข้อว่าหลักฐานที่ปรึกษาในกรณีที่ยายการบรรณานุกรมรวมหลักฐานประเภทการสัมภาษณ์เป็นการส่วนตัว คำบรรยายแถบบันทึกเสียง การกระจายเสียงวิทยุและการถ่ายทอดโทรทัศน์ หรือเป็นข้อมูลจากคอมพิวเตอร์

การแบ่งหมวดหมู่ (CLASSIFICATION)

ถ้าบรรณานุกรมมีขนาดสั้นมาก ไม่จำเป็นต้องจัดแบ่งหมวดหมู่เอกสารหลักฐาน บรรณานุกรมทั่วไปขนาดยาวมีการจัดแบ่งหมวดหมู่ ตามตัวอย่างต่อไปนี้

1. เอกสารรายงานที่ใช้ทั้งเอกสารต้นฉบับตัวเขียน (manuscripts) และผลงานที่เป็นสิ่งพิมพ์ (printed works) ควรจัดแบ่งเป็น 2 ประเภท การจัดระเบียบเอกสารต้นฉบับตัวเขียนอาจใช้วิธีจัดเรียงตามชื่อของสถานที่เก็บเอกสาร หรือตามชื่อของรวมผลงานต้นฉบับตัวเขียน (collections)
2. เอกสารรายงานที่อ้างอิงหนังสือพิมพ์มากมาย ควรแบ่งแยกหนังสือพิมพ์ออกจากเอกสารประเภทอื่น และจัดลำดับตามวันเดือนปีที่พิมพ์
3. บรรณานุกรมขนาดยาวที่แสดงรายการหลักฐานสิ่งพิมพ์ (printed sources) มากมาย มักแบ่งแยกหนังสือ (books) ออกจากบทความ
4. รายงานที่ศึกษาเรื่องผลงานของบุคคล ควรแบ่งแยกรายการผลงานของบุคคลนั้น ออกจากผลงานที่ศึกษาเกี่ยวกับบุคคลนั้น

5. รายการผลงานทั้งหลายของผู้แต่งคนเดียวกัน อาจจัดลำดับตามระเบียบแบบแผนวันเดือนปี (chronological order) (เช่น ตามวันเดือนปีของการพิมพ์) ดีกว่าจัดลำดับตามตัวอักษร

6. รายงานที่ศึกษาตัวบุคคล รายการเอกสารอ้างอิงเกี่ยวกับบุคคลนั้น อาจเป็นตัวบรรณานุกรมทั้งหมด

ตัวอย่างรูปแบบการจัดแบ่งหมวดหมู่บางรูปแบบที่นิยมกัน

การแบ่งหมวดหมู่หนังสืออ้างอิงเพื่อทำบรรณานุกรมขนาดยาวมีหลายแบบ ที่นิยมกันมีตัวอย่างดังนี้

1. การแบ่งประเภทตามหลักฐานประเภทเป็นลายลักษณ์อักษร ประเภทตกทอดจากอดีต และประเภทเป็นวัตถุ

2. การแบ่งตามเอกสารที่เขียนโดยมีเจตจำนงได้ตรง และประเภทไม่มีเจตจำนงได้ตรงมาก่อน

3. การแบ่งตามหลักฐานทางประวัติศาสตร์ประเภทพูดได้ (verbal) และประเภทไม่เป็นคำพูด (mute)

4. การแบ่งตามหลักฐานทางประวัติศาสตร์ชั้นต้นและหลักฐานชั้นรอง

5. การแบ่งตามวิธีการถ่ายถอดข้อมูล ที่สำคัญคือ วิธีการถ่ายถอดด้วยมือ (manual) ตัวพิมพ์ (typescript) หรือถ่ายถอดด้วยเครื่องจักร คือ ไมโครฟิล์ม อินเทอร์เน็ต โทรทัศน์ วิทยุ บันทึกเสียง ภาพยนตร์ วิดีโอ วีซีดี เป็นต้น

6. การแบ่งตามประเภทที่ไม่พิมพ์เผยแพร่ (unpublished works) และประเภทที่พิมพ์เผยแพร่ (published works)

7. การแบ่งเป็นประเภทเอกสารส่วนบุคคล (private) และเอกสารพิมพ์เผยแพร่ต่อสาธารณะ (public) หรือเอกสารของรัฐ

8. การแบ่งเป็นประเภทหนังสือ หนังสือพิมพ์และบทความ

ตัวอย่างการจัดแบ่งหมวดหมู่เพื่อทำบรรณานุกรม

แบบที่ 1

เอกสารไม่พิมพ์เผยแพร่ (unpublished works) ได้แก่

วิทยานิพนธ์ระดับปริญญาโทและเอก
เอกสารวิชาการ รายงานการวิจัย
หนังสือวิชาการ
เอกสารฉบับสำเนา
เอกสารชุด (papers) รายงานเป็นชุด (reports)
เอกสารต้นฉบับตัวเขียน
บทสัมภาษณ์
สุนทรพจน์และคำปราศรัย ในแถบบันทึกเสียงและภาพยนตร์
จดหมาย
บันทึกประจำวัน
รายงาน (สำเนา)

เอกสารที่พิมพ์เผยแพร่ (published works)

หนังสือทั่วไป
หนังสือชุด
สารานุกรม
พจนานุกรม
วรรณคดีคลาสสิก
คัมภีร์และวรรณกรรมคำสอน
สิ่งพิมพ์ของรัฐบาล
วารสาร
หนังสือพิมพ์

แบบที่ 2

เอกสารหลักฐานชั้นต้น

1. ประเภทลายลักษณ์อักษร

1.1 ประเภทวรรณกรรม ได้แก่

เรื่องบรรยาย เรื่องเล่า (narration), เรื่องพรรณนา (description)

บันทึกเหตุการณ์รายปี (annals)

บันทึกเหตุการณ์ตามลำดับเวลา (chronicles)

บันทึกประจำวัน (dairies)

บันทึกเฉพาะเรื่องใดเรื่องหนึ่ง

จดหมาย

บันทึกความทรงจำ (memoirs)

1.2 ประเภทหลักฐานทางการ ได้แก่

เอกสารของหน่วยราชการ

เอกสารขององค์กร สถาบัน ชมรมสมาคม บริษัท

เอกสารของศาสนจักร

เอกสารการค้าและธุรกิจ

2. หลักฐานชั้นต้นประเภทตกทอดจากอดีต

2.1 ลัทธิประเพณี

2.2 ขนบธรรมเนียม จารีตประเพณี

2.3 พิธีและพิธีกรรม

2.4 บทเพลง บทเห่กล่อม

3. หลักฐานชั้นต้นประเภทวัตถุ

ซากสิ่งมีชีวิต พืชและวัตถุสารพัดได้ดิน ใต้น้ำ บนดิน ในอาคารสถานที่ เช่น โครงกระดูก เครื่องปั้นเผา วัตถุมงคล โบราณสถานโบราณวัตถุ จิตรกรรมและประติมากรรมตามอาคารสถานที่ ศิลปวัตถุ งานหัตถกรรม ตลอดจนวรรณคดี

เอกสารหลักฐานชั้นรอง

หนังสือแต่ง

บันทึกความทรงจำ

ลำดับวงศ์สกุล

หนังสือวิชาการ

วิทยานิพนธ์

บทความทางวิชาการ

คำบรรยาย

สารานุกรม
พจนานุกรม
หนังสือพิมพ์

แบบที่ 3 : แบบของ The Chicago Manual of Style

1. ประเภทอ้างอิงพิเศษ (special type of reference)
2. เอกสารสาธารณะ เช่น เอกสารทางการของรัฐบาลหรือรัฐ (public documents)
3. ผลงานที่ไม่พิมพ์เผยแพร่ (unpublished works)
  - 3.1 วิทยานิพนธ์ คำบรรยาย
  - 3.2 ดุษฎีนิพนธ์ เอกสารวิชาการเสนอต่อที่ประชุม
  - 3.3 เอกสารอัดสำเนา
  - 3.4 บทสัมภาษณ์
  - 3.5 เอกสารติดต่อส่วนตัว เช่น จดหมาย
  - 3.6 เอกสารต้นฉบับตัวเขียน (manuscripts)
4. หนังสือชุด (a series)
5. หนังสือทั่วไป

ข้อควรปฏิบัติ

ไม่ว่าจะจัดรูปแบบบรรณานุกรมเป็นรูปแบบใด มีข้อควรปฏิบัติ ดังนี้

1. เมื่ออ้างอิงเอกสารหลักฐานใดในบรรณานุกรมแล้ว ห้ามอ้างอิงเอกสารนั้นซ้ำอีกในแห่งอื่นของบรรณานุกรม
2. เมื่อบรรณานุกรมแบ่งหมวดหมู่แล้ว บางครั้งอาจมีข้อความนำเพื่ออธิบายข้อเท็จจริงและระบุชื่อ (titles) ของแต่ละหมวดหมู่
3. ชื่อของวิทยานิพนธ์หรือสารนิพนธ์และระเบียบการเสนอชื่อเรื่อง ถือเป็นเครื่องกำหนดรูปแบบของการแบ่งหมวดหมู่ของบรรณานุกรม

---

* Editorial Staff, ed., The Chicago Manual of Style, 13th ed., rev. and expanded (Chicago : University of Chicago Press, 1982), 425.

4. ห้ามแบ่งหมวดหมู่ของบรรณานุกรมตามแก่นเรื่องหรือสารัตถะ (themes) หรือความคิดหลัก (conceptions) เช่น "ความรัก" "ความเกลียด" "สงคราม" "สันติภาพ" เป็นต้น

5. ภายในหมวดหมู่ เรียงลำดับรายการเอกสารตามตัวอักษรหรือตามลำดับวันเดือนปีที่พิมพ์ ถ้าเรียงลำดับตามแบบอื่นนอกเหนือจากนี้ ควรอธิบายตั้งแต่เริ่มต้นของบรรณานุกรม หรือแจ้งไว้ในเชิงอรรถท้ายหน้าแรกของบรรณานุกรม

6. ในรายการของบรรณานุกรม ถ้าผลงานที่อ้างอิงนั้นเป็นส่วนหนึ่งของผลงานทั้งหมด เช่น เป็นบทใดบทหนึ่งของหนังสือ หรือเป็นบทความของวารสาร ต้องระบุเลขหน้าแรกถึงหน้าสุดท้ายของบทหรือบทความ ถ้าบทความมีต่อเนื่องอยู่หน้าอื่นท้ายวารสารหรือนิตยสาร ระบุแต่หน้าแรกของบทความ

การสืบต่อเนื้อหาของบรรณานุกรมของผู้แต่งคนเดียวกัน

1. เมื่ออ้างอิงผลงานมากมายของผู้แต่งคนเดียวกัน ระบุชื่อผู้แต่งรายการแรก รายการอ้างอิงต่อไปให้ขีดเส้นระยะห่าง 8 ตัวอักษร (eight-space line หรือเรียกเส้นแบบนี้ว่า underscore line) แล้วมีเครื่องหมายมหัพภาค (.) การเรียงลำดับผลงานต้องเรียงชื่อเรื่องตามตัวอักษร หรือเรียงลำดับผลงานตามปีที่พิมพ์ :

1.1 เรียงตามปีที่พิมพ์ :

Elliot, T. S. The Sacred Wood : Essays on Poetry and Criticism. London : Methuen, 1920.

_____. The Waste Land. New York : Boni & Liveright, 1922.

_____. Murder in the Cathedral. New York : Harcourt, Brace, 1935.

จิตร ภูมิศักดิ์. โฉมหน้าศักดินา. กรุงเทพมหานคร : แพร่พิทย, 2520.

_____. วิเคราะห์นิราศหนองคาย. กรุงเทพมหานคร : แพร่พิทย, 2540.

_____. คำสยาม. กรุงเทพมหานคร : แพร่พิทย, 2545.

1.2 เรียงตามชื่อเรื่องตามลำดับตัวอักษร :

Elliot, T. S. Murder in the Cathedral. New York : Harcourt, Brace, 1935.

_____. The Sacred Wood : Essays on Poetry and Criticism. London : Methuen, 1920.

_____. The Waste Land. New York : Harcourt, Brace, 1935.

จิตร ภูมิศักดิ์. คำสยาม. กรุงเทพมหานคร : แพร่พิทย, 2545.

_____. โฉมหน้าศักดินา กรุงเทพมหานคร : แพร่พิทย, 2520.

_____. วิเคราะห์นิราศหนองคาย. กรุงเทพมหานคร : แพร่พิทย, 2540.

2. ไม่ควรจัดผลงานที่ผู้แต่งเป็นบรรณาธิการ หรือผู้แต่งแต่งร่วมกับผู้อื่น เรียงลำดับตามตัวอักษรเข้ากับผลงานทั้งหลายโดยผู้แต่งคนเดียวกัน การเรียงในแบบบรรณานุกรม ต้องเรียงบรรดาผลงานของผู้แต่งคนเดียวกันเป็นลำดับแรก ตามด้วยผลงานที่ผู้แต่งเป็นบรรณาธิการโดยขีดเส้นระยะห่าง 8 ตัวอักษรแทนชื่อผู้แต่ง ตามด้วยเครื่องหมายจุลภาค (.) เว้นวรรค 1 ตัวอักษร แล้วตามด้วยคำว่า "บรรณาธิการ." ("ed.")

3. ถ้าบุคคลใดมีผลงานมากมายหลายประเภท ผลงานแต่ละประเภทจะต้องมีการเรียงลำดับดังนี้

3.1 ผลงานมากมายโดยผู้แต่งนั้นคนเดียวกัน

3.2 ผลงานมากมายที่บุคคลผู้แต่งได้แต่งร่วมกับผู้อื่น

3.3 ผลงานมากมายที่บุคคลผู้แต่งนั้นเป็นบรรณาธิการ

3.4 ผลงานมากมายที่บุคคลนั้นเป็นผู้แปล (ใช้ว่า "แปลโดย" หรือ "Translated by")

3.5 ผลงานมากมายที่บุคคลนั้นเป็นผู้รวบรวม (ใช้คำว่า "รวบรวมโดย" หรือ "Compiled by")

รูปแบบการอ้างอิงหนังสือในบทที่ 2 "วรรณกรรมเกี่ยวข้อง" ของวิทยานิพนธ์และสารนิพนธ์

1. แบบที่ 1 ผู้เขียนเป็นผู้กำหนดแบบ เรียงทีละเรื่อง ทีละตอน (paragraph) :

ชื่อเรื่อง. ชื่อผู้แต่ง; สถานที่ (ที่เขียน, ที่พิมพ์), วันเดือนปี (ที่เขียน หรือที่พิมพ์), เล่มที่ (ของหนังสือชุด, ของผลงานรวมเรื่อง), จำนวนหน้า (จำนวนเต็มของเรื่องนั้นตามฉบับ).

โบราณคดี. สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ ; กรุงเทพมหานคร,
คลังวิทยา, 2540, หน้า 1-300.

2. แบบที่ 2 แบบบรรณนิทัศน์ (Annotated Bibliography)

ชื่อผู้แต่ง. ชื่อเรื่อง. สถานที่เขียนหรือสถานที่พิมพ์ : สถานที่จัดพิมพ์, วันเดือนปีที่พิมพ์.

Thompson, Oscar, ed. International Encyclopaedia of Music and Musicians.

New York: Dodd, Head & Co., 1936.

ดำรงราชานุภาพ, สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยา. ตำนานวังหน้า. กรุงเทพมหานคร :
ต้นฉบับ, 2540.

3. แบบที่ 3 ระบุหนังสือในเนื้อหาตัวบท (Text) ทีละตอน (Paragraph)

เรื่องความรักในหอแดงมีผู้วิจารณ์อย่างน้อย 1 คน คือ จิตร รัชชาชาติ หนังสือ
เรื่อง วิจารณ์ความรักในหอแดง (กรุงเทพมหานคร : คลังวิทยา, 2520) ของจิตรได้
ศึกษาวิเคราะห์จิตของตัวเอกและเน้นผลของโศกนาฏกรรมตามทฤษฎีสังคมนิยม